

Deall effaith Ymyriadau Treth Gyngor yng Nghymru: Eithrio Ymadawyr Gofal rhag talu'r Dreth Gyngor

Crynodeb Gweithredol

1. Cefndir

- 1.1 Bwriad Llywodraeth Cymru drwy gyflwyno sail ddeddfwriaethol i eithrio ymadawyr gofal rhag talu'r Dreth Gyngor yw darparu cymorth cyson i ymadawyr gofal sydd dan 25 mlwydd oed ledled Cymru a llyfnhau'r pontio i bobl ifanc sy'n ymadael â gofal tan eu bod yn cyrraedd oedran pryd fyddant yn atebol i dalu'r Dreth Gyngor. Drwy'r ddeddfwriaeth, crëwyd categori eithrio newydd i'r Dreth Gyngor ar gyfer ymadawyr gofal a ddaeth i rym fis Ebrill 2019. Drwy ddeddfwriaeth bellach, a ddaeth i rym fis Ebrill 2022, ymestynnwyd yr eithriad hwn i ymadawyr gofal a oedd yn atebol, ar y cyd ac yn unigol, i dalu'r Dreth Gyngor gydag unigolyn heb ei eithrio.
- 1.2 Mae gweinyddu'r eithriad rhag talu'r Dreth Gyngor yn gofyn cyflwyno ffurflenni cais i'r cyngor lleol, ynghyd â thystiolaeth o statws ymadawr gofal. Felly, mae'r broses hon yn dibynnu ar yr ymadawr gofal yn ceisio'r wybodaeth berthnasol ynghylch yr eithriad.
- 1.3 Nod yr ymchwil oedd deall pa un ai a yw'r ddarpariaeth newydd yn cael ei chymhwyso'n gyson, a deall effaith y ddeddfwriaeth ar ymadawyr gofal. Mae'n cynnwys ymchwil desg, ystadegau meintiol, gwaith dadansoddi data, a gwaith maes. Mae'r fethodoleg ar gyfer bob un o'r elfennau hyn wedi'i chynnwys yn yr adroddiad.

2. Prif ganfyddiadau

- 2.1 Yn ôl y cyngorau a'r sefydliadau sy'n cefnogi ymadawyr gofal, ceir lefel uchel o ymwybyddiaeth o'r eithriad rhag talu'r Dreth Gyngor i ymadawyr gofal. Ym mhrofiad ymadawyr gofal, gall y lefel o ddealltwriaeth ynghylch yr eithriad ymhlith swyddogion y Dreth Gyngor a swyddogion Gwasanaethau Cymdeithasol fod yn dameidiog.
- 2.2 Ymddengys bod gan gyngorau system weddol gyson a llwyddiannus ar gyfer ceisio gwybodaeth gan eu hadran Gwasanaethau Cymdeithasol eu hunain drwy eu proses rhannu data fewnol.

Dyma'r brif system a nodwyd gan gynghorau ar gyfer adnabod ymadawyr gofal, ac ymgysylltu â nhw.

- 2.3 Yn ôl gweinyddwyr y Dreth Gyngor ac ymadawyr gofal, ceir rhwystrau i ddarpariaeth yr eithriad oherwydd anawsterau wrth geisio'r dystiolaeth ofynnol gan yr adran Gwasanaethau Cymdeithasol. Mae hyn yn arbennig o wir pan mae'r adran Gwasanaethau Cymdeithasol berthnasol wedi'i lleoli mewn cyngor arall.
- 2.4 Dywedodd ymadawyr gofal eu bod yn cael trafferthion wrth geisio cyngor ac arweiniad clir ynghylch yr eithriad.
- 2.5 Mae'r dystiolaeth a gasglwyd drwy waith maes yn awgrymu bod cyflwyno eithriad rhag talu'r Dreth Gyngor i ymadawyr gofal wedi bod yn effeithiol wrth gefnogi ymadawyr gofal. Ystyrir y cymorth ariannol mewn golau cadarnhaol, ac mae'r mesur yn lliniaru rhag niweidion posib, megis dyled neu ddirgaredd. Wedi dweud hynny, mae ymadawyr gofal ifanc yn bryderus ynghylch effaith yr ymyl clogwyn maent yn ei wynebu pan fyddant yn cyrraedd 25 mlwydd oed, pan gaiff y cymorth Treth Gyngor ei waredu heb unrhyw liniariadau awtomatig.
- 2.6 Mae nifer o gynghorau yn ystyried yr ymgysylltiad a gânt gydag ymadawyr gofal, sy'n codi o ganlyniad i'r broses ymgeisio am yr eithriad, fel cyfle i sicrhau bod ymadawyr gofal yn gwybod am fecanweithiau cymorth eraill sydd ar gael iddynt.
- 2.7 Mae gwerthusiad ystadegol o effaith yr ymyriad Treth Gyngor i ymadawyr gofal yn cefnogi canfyddiad y gwaith maes bod yr eithriad wedi bod yn llwyddiannus. Mae nifer yr eithriadau rhag talu'r Dreth Gyngor i ymadawyr gofal wedi cynyddu'n sylweddol flwyddyn ar ôl blwyddyn ers ei gyflwyno. Ym mlwyddyn ariannol 2022 - 2023, rhoddwyd 746 o eithriadau rhag talu'r Dreth Gyngor i ymadawyr gofal ledled Cymru. Mae hwn yn gynnydd o 51% ers 2019 – 2020.
- 2.8 Awgryma dadansoddiad ystadegol fod cynghorau Cymru yn cymhwyso lefelau disgwylidig o eithriadau rhag talu'r Dreth Gyngor i ymadawyr gofal, o fewn ffiniau rhesymol, o ystyried maint y poblogaethau a all fod yn gymwys. Mewn geiriau eraill, mae'r eithriadau a roddir yn weddol gyson ledled Cymru.
- 2.9 Er bod yr eithriadau a ddyfernir gan gyngor yn weddol gyson, mae cydberthynas wan rhwng nifer yr eithriadau rhag talu'r Dreth Gyngor i ymadawyr gofal a pha mor hygyrch yw gwefan cyngor. Awgryma hyn fod y lefel o wybodaeth a ddarperir gan gyngor yn gallu cael effaith fach ar nifer yr eithriadau rhag talu'r Dreth Gyngor i ymadawyr gofal a ddyfernir, ac y byddai gwella hygyrchedd gwybodaeth yn annhebygol o addasu nifer yr eithriadau a roddir.
- 2.10 Adnabu'r gwaith ymchwil enghreifftiau o arfer dda mewn perthynas â darpariaeth gwybodaeth ar wefan a chymorth i ymadawyr gofal gan gynghorau.

3. Casgliad

- 3.1 Mae ymadawyr gofal, sefydliadau trydydd parti sy'n cynrychioli ymadawyr gofal a chynghorau yn cytuno bod effaith yr ymyriad Treth Gyngor i ymadawyr gofal wedi bod o fudd sylweddol i

yamadawyr gofal ifanc yng Nghymru. Mae'r ffordd mae'r eithriad wedi'i chymhwyso'n gyson ar draws cynghorau wedi'i chroesawu gan sefydliadau trydydd parti ac ymadawyr gofal.

- 3.2 Mae'r cymorth ariannol a ddarparwyd drwy'r eithriad yn uchel; mae lefelau Treth Gyngor ar gyfer ystod eiddo Band A yn amrywio o £873 i £1167 ar draws cynghorau Cymru yn 2022 - 2023. Mae'r eithriad yn darparu gwerth cyfartalog o gymorth o £82 y mis ar gyfer ymadawr gofal sy'n preswyllo mewn eiddo Band A. Ar gyfer ymadawyr gofal sy'n preswyllo mewn eiddo mewn bandiau uwch, bydd gwerth y cymorth hyd yn oed yn uwch.
- 3.3 Y budd mwyaf cyffredin ar gyfer yr ymyriad yw darpariaeth o gymorth ariannol ar gyfer ymadawyr gofal pan maent ar adeg arbennig o fregus yn eu bywydau; yn pontio i fyw'n annibynnol. Roedd ymadawyr gofal, yn arbennig, yn teimlo y gallant fod wedi'i chael hi'n anodd yn ariannol i fodloni costau'r Dreth Gyngor yn ogystal â chostau eraill sy'n gysylltiedig â sefydlu a chynnal cartref. Dywedodd ymadawyr gofal mai, yn aml, prin yw'r profiad sydd ganddynt o gyllidebu a rheoli arian cyn pontio i fyw'n annibynnol, a bod peidio â chael yr eithriad yn gallu cyflwyno risgiau, megis digartrefedd neu ddyled.
- 3.4 Mae nifer o gynghorau yn ystyried yr eithriad rhag talu'r Dreth Gyngor fel cyfle i ymgysylltu gydag ymadawyr gofal a sicrhau bod ymadawyr gofal yn gwybod am fecanweithiau cymorth eraill sydd ar gael iddynt, megis cymorth budd-daliadau a chymorth gyda chyllidebu.
- 3.5 Mae dadansoddiad ystadegol yn yr adroddiad hwn yn darparu tystiolaeth yn seiliedig ar ddata o effaith: mae cynnydd sylweddol yn nifer yr eithriadau i ymadawyr gadael wedi'u cymhwyso gan gynghorau ledled Cymru ers cyflwyno'r ymyriad, gan gynyddu 51 y cant rhwng 2019 - 2020 a 2022 - 2023.
- 3.6 Yn ogystal, mae tystiolaeth ystadegol yn awgrymu cymhwysiad gweddol gyson o eithriad y Dreth Gyngor i ymadawyr gofal, gyda phob cyngor yn cymhwyso'r eithriadau ar y lefel a ddisgwyliwyd o ystyried y boblogaeth a all fod yn gymwys. Nid oes yr un cyngor yn cymhwyso eithriadau ar lefel sylweddol is na'r disgwyliadau.
- 3.7 Yn ogystal, mae cysondeb cyffredinol yn y mesurau gweithredu. Yn nodweddiadol, roedd cynghorau yn cyflwyno mesurau rhannu data gyda'u hadran Gwasanaethau Cymdeithasol fel ymateb i'r ddeddfwriaeth, i'w galluogi nhw i dystio statws ymadawr gofal ac ymgysylltu ag ymadawyr gofal.
- 3.8 Er bod effaith gadarnhaol amlwg wedi dod o gyflwyno'r eithriad Treth Gyngor i ymadawyr gofal, mae'r ymchwil hefyd yn awgrymu y gall gwybodaeth glir fod yn anodd ei cheisio, gydag amrywiaeth eang yn narpariaeth gwybodaeth ar draws cynghorau. Mae'r diffyg hwn mewn darpariaeth gwybodaeth yn golygu y gall ymadawyr gofal, yn enwedig y rheini nad ydynt mewn cyswllt â'r adran Gwasanaethau Cymdeithasol bellach, gael llai o gymorth nag y bwriadwyd drwy'r ddeddfwriaeth.

- 3.9 Mae dibyniaeth y cyngor ar rannu data mewnol gan yr adran Gwasanaethau Cymdeithasol fel yr unig fecanwaith ar gyfer adnabod ymadawyr gofal, ac ymgysylltu gyda nhw, yn golygu bod risgiau y bydd rhai ymadawyr gofal yn cael eu methu.
- 3.10 Awgryma'r ymchwil hwn fod cydberthynas wan rhwng nifer disgwylidig yr eithriadau Treth Gyngor i ymadawyr gofal a pha mor hygyrch yw gwybodaeth drwy wefan cyngor. Mae'n debygol bod darpariaeth gwybodaeth well drwy wefannau cyngor a sianelau eraill yn berthnasol dim ond pan mae ymadäwr gofal wedi colli cyswllt â'r adran Gwasanaethau Cymdeithasol neu wedi symud rhwng ardaloedd cyngor. Er gwaethaf hynny, i'r ymadawyr gofal hynny sydd wedi'u heffeithio, gall rhwystrau rhag ceisio gwybodaeth achosi oedi sylweddol rhag derbyn cymorth.
- 3.11 Rhwystr arall a adnabuwyd rhag gweinyddu eithriad Treth Gyngor i ymadawyr gofal yn brydlon yw'r angen i dystio statws ymadäwr gofal clir, sydd fel arfer yn cael ei roi gan adran Gwasanaethau Cymdeithasol y cyngor. Dywedodd ymadawyr gofal ac adrannau'r Dreth Gyngor a gymerodd ran yn yr ymchwil hwn y byddant yn croesawu mecanwaith ar gyfer tystio statws ymadäwr gofal nad oedd yn dibynnu ar yr adran Gwasanaethau Cymdeithasol. Y teimlad oedd y gallai hyn alluogi gweinyddiaeth fwy prydlon o'r eithriad o bosib.

4. Argymhellion

- 4.1 Byddai ymadawyr gofal a sefydliadau sy'n cefnogi ymadawyr gofal yn elwa ar ganllawiau safonol sydd ar gael yn rhwydd drwy wefan holl gynghorau Cymru. Mae angen canllawiau ar gyfer ymadawyr gofal, sefydliadau sy'n cefnogi ymadawyr gofal, adrannau Gwasanaethau Cymdeithasol, rhanddeiliaid eraill sydd hefyd angen gwybodaeth ynghylch statws ymadawyr gofal (e.e. Adran Gwaith a Phensiynau, darparwyr addysg, Cymdeithasau Tai), ac ar gyfer cynghorau yng ngwledydd eraill y DU.
- 4.2 Dylai cynghorau ystyried cynnig safonol o gymorth i ymadawyr gofal wedi'i ddarparu gyda'r eithriad Treth Gyngor i ymadawyr gofal. Mae adnabod ymadawyr gofal at ddibenion gweinyddu eithriad y Dreth Gyngor i ymadawyr gofal yn rhoi cyfle i gynghorau gefnogi ymadawyr gofal drwy wasanaethau eraill y cyngor, megis uchafu incwm (e.e. ceisiadau am fudd-daliadau) a sgiliau cyllidebu.
- 4.3 Dylai Llywodraeth Cymru weithio gyda chynghorau Cymru, darparwyr gwasanaeth a sefydliadau arbenigol i ddeall y rhwystrau rhag rhannu gwybodaeth ynghylch statws ymadawyr gofal, a meddwl am ddatrysiadau ar y cyd.
- 4.4 Er mwyn targedu cyngor a chanllawiau ar gyfer y dyfodol drwy'r sianelau mwyaf amlwg, dylai cynghorau Cymru ystyried casglu tystiolaeth gan ymadawyr gofal ynghylch sut y daethant i wybod am yr eithriad.
- 4.5 Mae ymadawyr gofal yn poeni am yr ymyl clogwyn y byddant yn ei wynebu wrth droi'n 25 mlwydd oed. Dylai Llywodraeth Cymru a chynghorau Cymru adolygu mecanweithiau i gefnogi ymadawyr gofal drwy'r newid hwn, er enghraifft drwy ffordd fwy graddol o roi cymorth neu drwy rannu

gwybodaeth ynghylch Gostyngiad yn y Dreth Gyngor cyn i bobl droi'n 25 mlwydd oed. Byddai hyn yn caniatáu i'r ymadawr gofal baratoi ar gyfer newid a chyllidebu yn unol â hynny.

- 4.6 Dylai cynghorau ystyried defnyddio diffiniadau safonol ar gyfer yr eithriad Treth Gyngor ac eglurhad o eithriadau ar eu gwefannau. Gallai cynghorau nad ydynt eto wedi cynnwys gwybodaeth yn ymwneud â'r eithriad Treth Gyngor i ymadawyr gofal ar eu gwefannau ddysgu o'r enghreifftiau o arfer dda a geir yn yr adroddiad hwn.
- 4.7 Dylai Llywodraeth Cymru a chynghorau Cymru ystyried cyflwyno dull cyffredin o ran mynediad at wybodaeth ynghylch gostyngiadau, eithriadau a disgowntiau'r Dreth Gyngor ar wefan. Byddai hyn yn atal preswylwyr rhag gorfod chwilio pob un o'r opsiynau hyn ar y wefan er mwyn dod o hyd i'r wybodaeth fwyaf perthnasol.

Awduron: Zoe Charlesworth, Policy in Practice; Alex Clegg, Policy in Practice; Adam Knight-Markiegi, MEL Research.

Adroddiad Ymchwil Llawn: Charlesworth, Z; Clegg, A; Knight-Markiegi, A (2023). *Deall effaith Ymyriadau Treth Gyngor yng Nghymru: Eithrio Ymadawyr Gofal rhag talu'r Dreth Gyngor*. Caerdydd: Llywodraeth Cymru, rhif adroddiad GSR 21/2023.

Ar gael yn: <https://www.llyw.cymru/deall-ffaith-ymyriadau-treth-gyngor-yng-nghymru-eithrio-ymadawyr-gofal-rhag-talur-dreth-gyngor>

Safbwyntiau'r ymchwilydd sy'n cael eu mynegi yn yr adroddiad hwn, ac nid ydynt o reidrwydd yn cynrychioli safbwyntiau Llywodraeth Cymru

I gael rhagor o wybodaeth, cysylltwch â:

Nerys Owens

Yr Is-adran Ymchwil Gymdeithasol a Gwybodaeth
Gwasanaethau Gwybodaeth a Dadansoddi
Llywodraeth Cymru
Caerdydd
CF10 3NQ

E-bost: Ymchwil.GwasanaethauCyhoeddus@llyw.cymru

Mae'r ddogfen yma ar gael yn Saesneg hefyd.
This document is also available in English.

OGL © Hawlfraint y Goron ISBN Digidol: 978-1-80535-590-8